

brojniji su karaševski Hrvati, štokavci, koji su po predaji podrijetlom iz Bosne, a danas naseljavaju dvije općine Lupak i Karaševo, južno od Temišvara. Drugu skupinu čine Šokci koji žive u selu Rekaš, 30 km istočno od Temišvara. A treću, najmanju skupinu, čine Hrvati kajkavci u mjestu Keča (Checea), zapadno od Temišvara, koji su došli s područja nekadašnje Topuske opatije za vrijeme biskupa Maksimilijana Vrhovca.

Suradnja službenih tijela Republike Hrvatske usmjerena je uglavnom prema karaševskim Hrvatima koji su najbrojniji i najbolje organizirani. Njih posjećuju službene delegacije, bio je tamo i Predsjednik Republike Hrvatske, a prije nekoliko godina primili su i delegaciju Sisačko-moslavačke županije. Međutim, zanimljivo je da nitko od službenih predstavnika, uključivo i one iz naše Županije nikada nije iskazao interes za Hrvate u Keči i nije ih službeno posjetio.

Glavni cilj ovog rada jest da se pregledno prikaže povijest Hrvata u Keči, u Rumunjskoj, s posebnim osvrtom na određenje područja i okolnosti odseljavanja, pregled osnovnih događaja i okolnosti života u novoj domovini te suvremeno stanje i perspektive ove hrvatske zajednice. Činjenica da su Rumunjska i Republika Hrvatska danas članice Europske unije bitno pospješuje mogućnosti ostvarivanja ne samo kulturne nego i gospodarske suradnje osobito s područjima u koja naseljavaju Hrvati.

Drugi cilj rada jest da se prikažu dosadašnja istraživanja o Hrvatima u Keči te da se upozori na neke mogućnosti i teme daljnjih istraživanja. U tom pogledu radu je pridodana i odgovarajuća bibliografija najznačajnijih radova i povijesnih vrela za istraživanje ove teme.

Dosadašnja istraživanja

Najznačajniji prinos poznavanju okolnosti iseljavanja Hrvata iz Pokuplja i Turopolja u Banat krajem osamnaestog stoljeća dao je dr. Ante Messner-Sporšić u svoja dva rada objavljena početkom dvadesetog stoljeća (Messner-Sporšić, 1931) i (Messner-Sporšić, 1934). Prvi njegov rad predstavlja istraživanje izvornih dokumenata, a najviše se oslanja na arhiv Zagrebačke nadbiskupije („Acta banatica“ i „Acta Excorporationis“)¹⁰⁰. Drugi njegov rad je zapravo prijevod izvješća o Hrvatima u Keči kojeg je tadašnjoj ugarskoj vladi 1900.-te godine uputio učitelj u hrvatskoj osnovnoj školi u Keči, Karlo Kovalik. Iako je bio Slovak jako je poštivao Hrvate i o njima lijepo pisao ugarskoj vladi.

Svi autori koji su kasnije pisali o ovoj temi referiraju se na Messner-Sporšića iako i on sam kritički priznaje da „*prikazivanje današnjeg stanja ovih Hrvata nije potpuno*“ (Messner-Sporšić, 1931, str. 160). Njegovi tekstovi sadrže i neke subjektivne ocjene o karakteru odseljenih Hrvata pa je bilo reakcija onih koji su bili nezadovoljni takvim pisanjem¹⁰¹.

Daleko najveći trud oko rasvjetljavanja prošlosti i sadašnjosti Hrvata u Keči uložio je Stjepan Krpan, srednjoškolski profesor iz Zagreba. On je koristio izvore u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu i Arhivu rimokatoličke župe u Karpinišu. Prikupio je bogatu građu i mnoštvo informacija o životu Hrvata u Keči na svojim putovanjima u Keču kojih je bilo ukupno četiri (1974., 1978., 1979. i 1981. godine). Kao najboljeg informatora iz Keče navodi Adama Mikšića (Mixich) koji mu je dao na uvid svoje zabilješke koje su u Rumunjskoj objavljene tek 2014. godine (Mixich, 2014). Rezultate svojih istraživanja, Stjepan Krpan je objavio u knjizi „*Hrvati u Keči*“ u izdanju Nakladnog zavoda Matice hrvatske u Zagrebu 1983. godine (Krpan, 1983). U knjižici malog formata koja obuhvaća 189 stranica opisao je neke okolnosti odseljavanja i stanje nakon doseljenja u Keču te suvremeni način života. Posebna vrijednost ovog rada je u tome što su opisani i zabilježeni neki običaji i govor kečanskih Hrvata.

Od radova koji cjelovitije obrađuju povijest i sadašnjost Hrvata u Keči još se ističe nedavno objavljen rukopis „*Tako je bilo – kronika o Hrvatima u Keči*“, sjećanja Adama Mikšića (Mixich), rođenog u Keči kojeg je objavio njegov unuk Francisc Mixich (Mixich, 2014). Ovaj rukopis ponavlja povijesne podatke iz rada (Messner-Sporšić, 1931) ali i nekih drugih objavljenih radova posebno novinskih članaka. Posebna vrijednost toga rada jesu osobna sjećanja i zapis kolektivnog pamćenja Hrvata u Keči u razdoblju novije povijesti. Osobito su dragocjena sjećanja na detalje stradanja Kečana u vrijeme diktature Nicolae Ceaușescu-a i na život prije „revolucije“ u Rumunjskoj 1989. godine. O tim detaljima naša javnost još nije dovoljno upoznata.

Od ostalih radova koji obrađuju neke važnije događaje i razdoblja povijesti ove hrvatske narodne skupine treba svakako spomenuti rad franjeva prof. O. Petra Vlašića, *Hrvati u Rumunjskoj* (Vlašić, 1928), zatim rad Ivana Jurišića, *Život*

¹⁰⁰ Messner-Sporšić ovdje spominje korespondenciju biskupa J. Haulika što je po svemu sudeći podatak kojeg treba provjeriti jer je u vrijeme iseljavanja Hrvata iz Pokuplja i Turopolja biskupom bio Maksimilijan Vrhovec (1787.-1827.).

¹⁰¹ Posebno su se našli pogodeni negativnom ocjenom Hrvati u Boki o kojima je Messner-Sporšić kritički pisao dok je Hrvate u Keči jako hvalio kao hrabre, pobožne, jednostavne i gostoljubive te one koji su se držali vjerskih propisa. Pišući o „čudi i moralnim kvalitetama“ Messner-Sporšić navodi da su bili „naprasite čudi, moralno i socijalno zanemareni“ i precizira da su „najsuroviji bili predjalsiti u Boki, zatim u Neuzini i Klarji, a najmanje u Keči“ (Messner-Sporšić, 1931, str. 175). Na to su oštro svojim pismom reagirali Hrvati iz Boke dokazujući da to nije točno iako priznaju da ima izuzetaka (Večanski, 2004, str. 152-153). U pismu se najprije pozivaju na autorovu konstataciju da su Hrvati u Boki „i danas još inteligentniji od ostalih narodnosti u Boki“. Zatim dokazuju da oni nisu bili „jednostavni predjalsiti koji bi ovisili od popovske milosti ili nemilosti, jer su oni imali bitnih, dokumentarno prepoznatih zasluga, pošto su vekovima uspješno branili svoju granicu i borili se protiv turaka sa Zrinjskim i Frankopanima te Jelačićima“. Također navode da su bokinski Hrvati „predali biskupiji 2000 jutara prvoklasne zemlje da im biskupija sagradi crkvu, stan za župnika“ i da osigura plaću župniku. Jako su bili pogodeni konstatacijom da Hrvati u Boki nisu voljeli školu pa navode popis onih koji su se doselili 1801. godine a koji su pohađali zagrebačku gimnaziju pa konstatiraju da uslijed ovih činjenica „bokinski Hrvati nemaju razloga stidjeti se svojih banatskih dedova“.